

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr. K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. H. Bergema, Karoene; Dr. F. A. den Boeft, Rotterdam; Dr. E. T. v. d. Born, Heemstede; Mr. A. Bouman, Rotterdam; Ir. B. ter Brugge, Almelo; Dr. K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer-de Vries, Kampen; Dr. R. J. Dam, Kampen; Dr. A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr. D. van Dijk, Groningen; Drs. D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gillhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr. J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr. J. van Herksen, Ermelo; Dr. B. Holwerda, Amersfoort; A. Janse, Biggelerke; Dr. P. Jasperse, Leiden; Dr. J. Kapteyn, IJmuiden; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. J. L. Koole, Naaldwijk; Dr. E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr. J. v. d. Linden, Poerworedjo; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Mevr. C. E. Th. Luijkema-Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. H. Mulder, Deventer; Dr. S. J. Popma, Amersfoort; Dr. A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr. G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr. R. Schippers, Rotterdam; Dr. J. Smellik, 's-Gravenhage; Dr. H. Smilde, Groningen; Drs. H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr. N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr. C. v. Til, Philadelphia Pa.; Dr. C. Veenhof, Haarlem; Drs. M. B. v. 't Veer, Groningen; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr. F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. H. J. Westerink, Leiden; Dr. D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJssel; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Dr. S. U. Zuidema, Solo.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloeddijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V., Goes.
Telefoon No. 2424 — Postrekening No. 36090.

Abonnement: f.250 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f.750 en voor Ned.-Indië f.6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f.0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: De Soefi-beweging, IV. — Uit de Schrift: Gods imitatie (Exodus 4:10). — Kerkelijk leven: Een alarmkreet, II. Is Rome „Kerk“ volgens Calvijn? — Even parkeren: Het been over de reeling! — Literatuur en kunst: Naar aanleiding van een gedicht van Da Costa. — Muzikale kroniek: In de leuken der muziek. — Brief uit Amerika: Princeton's President. — Persschouw. — Kerknieuws. — Bijlage: Heidelberg. Catechismus II, blz. 57-64.

HOOFDARTIKEL

De Soefi-beweging.

IV.

In overeenstemming met de gedachten, in het vorige artikel besproken, heeft Inayat Khan voor de Soefi-beweging een universeel Eeredienst ontworpen, waarin het Christendom, het Mohammedanisme, het Boeddhisme, het Hindoeïsme, eigenlijk gezegd, alle godsdiensten vertegenwoordigd zijn.

Deze „Eeredienst“ wordt gehouden in den „Tempel der Universele Aanbidding“. Op vriendelijke uitnodiging van Mr. N. Kluwer hebben we de plaats van samenkomst te Deventer mogen bezichtigen. Hoewel de naam „Tempel der Universele Aanbidding“ gedachten wekt van Oostersehe geheimzinnigheid, is de zaal die men betreedt nogal eenvoudig en rijk aan Hollandsche nuchterheid. Buiten de stoelen en banken waarop de aanwezigen moeten plaatsnemen, is het voornaamste voorwerp een altaar, een langwerpige tafel, geheel met een geel kleed overtrokken, en aan de voorzijde voorzien van het symbool van de Soefi-orde: het hart met de vleugels.

Op het altaar staan op hoge kandelaars zeven kaarsen, die bij het begin van den eeredienst worden aangestoken. De kandelaars zijn zoo opgesteld, dat ze twee groepen van drie vormen, terwijl één kandelaar in het midden van de tafel staat. Voor de drie linksche kaarsen liggen op het altaar de heilige boeken van de Hindoes, van de Boeddhisten, van de Zoroastriërs; bij de drie rechtsche kaarsen die van de Joden, van de Christenen, en van de volgelingen van den Islam, terwijl voor den middelsten kandelaar de geschriften van de Soefi-wijsheid gelegd kunnen worden. De eerste kaars, die voor het Hindoeïsme brandt, symboliseert de goddelijke wijsheid; de kaars voor het Boeddhisme het goddelijk mededoogen; de kandelaar voor de leer van Zoroaster de goddelijke reinheid; de kaars voor de Joden symboliseert de goddelijke wet; de kaars voor het Christendom de goddelijke zelfverloochening en de kaars voor den Mohammedaanschen godsdienst de goddelijke éénheid. De Soefi-geschriften symboliseeren dan de goddelijke waarheid.

Bij den aanvang van den eeredienst wordt het volgende vastgestelde gebed gebeden:

SAUM.

Geloofd zijt Gij, o Allerhoogste God, Almachtig, Alomtegenwoordig, Aldoordringend Het Eenige Wezen.

Neem ons in uw ouderarmen op, Verhef ons boven de dichtheid der aarde.

Uw schoonheid aanbidden wij, Aan U geven wij ons gewillig over, Allergenadigste en barmhartige Heer, Het goddelijk Ideaal der gansche menscheit, U alleen aanbidden wij en naar U alleen gaal ons diepste verlangen.

Open ons hart voor Uw schoonheid.
Verlicht onze ziel met goddelijk licht.
O, Gij de volmaaktheid van liefde, harmonie en schoonheid,
Almachtige Schepper, Onderhouder,

Rechter en Vergever van onze tekortkomingen.
Heer, God van het Oosten en van het Westen,
Van de werelden omhoog en omlaag
En van de geziene en ongeziene wezens
Stort uw liefde en licht over ons uit.

Geef voedsel aan ons lichaam, ons hart en onze ziel.
Gebruik ons voor het doel, dat uw wijsheid kiest.

En leidt ons op het pad van uw eigen goedheid.
Trek ons nader tot U, ieder oogenblik van ons leven.
Tot in ons worde weerspiegeld Uw genade, Uw heerlijkheid,
Uw wijsheid, Uw vreugde en Uw vrede. Amen.

Daarna worden de kaarsen één voor één aangestoken. Telkens als er een kaars is aangestoken wordt er een kort gedeelte gelezen uit het „Heilige boek“, dat er voor ligt opengeslagen. Eerst dus een stukje Hindoe-wijsheid, vervolgens een passage uit Boeddhistische literatuur en zoo vervolgens. Bij het aansteken van de laatste kaars, de middelste, wordt gedacht aan hen „die bekend of onbekend het licht der waarheid in menscheit duisternis hebben hoog gehouden“. Daaronder moeten de Soefi's worden gerangschikt.

Volgens de gedachte van de Soefi's wordt dan de zegen van Christus gegeven vanaf het altaar aan hem, die den zegen van Christus vraagt; hij die Mozes' zegen vraagt, aan hem geeft Mozes zijn zegen; wie door Boeddha gezegend wil worden, hem zal Boeddha zegenen; doch „wie den zegen vragen van al deze groote Wezens, die op verschillende tijden gekomen zijn, die worden door hen allen gezegend“. Dit blijkt ook uit het gebed dat daarna wordt gebeden en dat we uit curiositeit eveneens nog laten volgen:

SALAT.

Allergenadigste Heer, Meester, Messias en Verlosser der menscheit,
Wij groeten u in allen ootmoed.

Gij zijt de eerste oorzaak en het laatste gevolg, het Goddelijk licht en de Geest van Leiding, Alpha en Omega.

Uw licht is in alle vormen, Uw liefde in alle wezens, in een liefhebbende moeder, in een vriendelijk vader, in een onschuldig kind, in een helpende vriendin, een helpend vriend, in een bezielend leeraar.

Geef, dat wij u herkennen mogen in al Uw heilige namen en vormen als Rama, als Krishna, als Shiva, als Boeddha.

Laten wij u kennen als Abraham, als Salomo, als Zarathustra, als Mozes, als Jezus, als Mohammed, en in veel meer namen en vormen, bekend en onbekend aan de wereld. Wij aanbidden uw verleden, Uw tegenwoordigheid verlicht ons diepste wezen en in de toekomst zien we naar uw zegening uit.

O, Boodschapper, Christus, Nabi, de Rasool van God!

Gij wiens hart vooridurend opwaarts stijgt, Gij komt op aarde met een boodschap als een duif van omhoog, wanneer Dharma in verval is en spreekt het woord dat in uw mond gelegd wordt, zooals het licht de wassende maan vult.

Het leerstuk der Kerk in de Belijdenis.

In deze Belijdenis wordt in niet minder dan negen artikelen van de Kerk gehandeld.

In art. 27 van de Kerk in het gemeen.

In art. 28 van de verplichting waaronder de geloovigen staan om zich bij de ware Kerk te voegen.

In art. 29 van het onderscheid tusschen de ware en de valsche Kerk.

In art. 30 van de regering der Kerk.

In art. 31 van de ambtsdragers der Kerk.

In art. 32 van de kerkelijke tucht.

In art. 33-35 van de Sacramentsbediening.

In art. 36 van de verplichting der Overheid ten opzichte der Kerk.

Van welke Kerk nu handelen deze artikelen?

Van de onzichtbare of de zichtbare Kerk?

Hierop nu luidt het stellige antwoord: Van de zichtbare.

Dit blijkt uit de regering der Kerk; uit de onderscheiding tusschen de ware en valsche Kerk, die bij de onzichtbare ondenkbaar is; uit de ambten; uit de tucht; en uit de Sacramentsbediening; die immers allegaard op de zichtbare Kerk slaan.

Wordt dit nu alles in de Belijdenis ingedacht, zoo blijkt hieruit, dat onze vaders dit alles beschouwd hebben, als rechtstreeks met het geloof samenhangende, en met den Christus als Hoofd der Kerk in verband staande.

Dr. A. KUYPER,

„De Heraut“, No. 956, December 1898.

Moge de ster van het goddelijk licht, die in uw hart schijnt, zich weerspiegelen in de harten uwer toegewijden.

Moge de boodschap Gods zich wijd en zijd verspreiden, de gansche menscheit verlichten en haar maken tot één enkele broederschap in het Vaderschap van God. — Amen. 2)

In den dienst is ingelast een „preek“, een toespraak van ongeveer 20 minuten, over een onderwerp waarvan in de verschillende „heilige boeken“ het een en ander geschreven staat.

Bij den „eeredienst“ zijn drie personen betrokken: één steekt de kaarsen aan, één leest uit de boeken een passage, die voor den dienst is vastgesteld, en een derde houdt de toespraak. Deze drie personen nemen plaats links en rechts van het altaar en zijn in een soort zwarte pij gehuld.

Deze „eerediensten“ worden gehouden op Zondagmorgen, op hetzelfde tijdstip waarop ook de christenen samengeroepen worden en samenkomen tot den dienst des Woords. Wanneer Inayat Khan nu zegt: er wordt niet gevraagd naar iemands godsdienst of geloof; ieder kan zijn eigen kerk, godsdienst of geloof volgen²⁾, dan moet daartegen op grond van het simpele feit, dat de uren van den dienst des Woords samenvallen met de uren voor de Soefi-eerediensten vastgesteld, reeds ernstig bezwaar worden ingebracht. Want de Koning der Kerk, Jezus Christus, wil al de geveenen des Vaders bijeen zien, opdat Hij al de Zijnen zou mogen onderwijzen en leeren van den weg des levens. Hij wil op den Zondag al degenen, die behooren tot de gemeente van Jezus Christus, bijeen zien in het heiligdom, waar het volk des Heeren vergaderd is. Hij wil dus niet, dat er sommigen heen zullen gaan naar den tempel der

2) Deze beide gebeden Saum en Salat, worden door de Soefi's in hooge eere gehouden. Er wordt van gezegd: Dit zijn geen gebeden, die door menschen gemaakt zijn. Zij zijn van omhoog gekomen zooals in iedere periode van geestelijken opbouw het gebed is gegeven. Alle kracht en regening liggen in deze gebeden besloten, vooral voor hen, die er in gelooven (a.w. pag. 317).

Ze zijn te vinden in de Gayam, een boekje met „tonen uit de ongespeelde muziek“ van Inayat Khan, een boekje, waarin naast allerlei wijsgeerige aphorismen enkele gebeden voorkomen die Inayat Khan voor speciale gelegenheden heeft geschreven.

Wat het laatste gebed-Salat betreft, hierin komen enkele uitdrukkingen voor, die een nadere verklaring behoeven. Nabi en Rasool zijn twee namen die door Soefi's worden gebruikt om een profeet aan te duiden. Toch is er ook weer verschil. Nabi is hij, die de boodschap begint te geven; Rasool is hij, die de boodschap voltooit, door alle moeilijkheden en beproevingen heen. Overigens komt de gedachte van de wassende maan ook in dit gebed tot uitdrukking. Men zie voorts hierover het tweede artikel.

3) a.w. pag. 307.

1) De Eenheid van Religieuze Idealen, door Inayat Khan, pag. 315.

Universeele aanbidding. De zegen is toch alleen daar, waar in den Naam des Heeren wordt bijeenvergaderd onder de wettig gekozen ambtsdragers.

Maar er is hier nog iets anders op te merken. We moeten hier nog terugkomen op het punt dat in het vorig artikel reeds werd aangeroerd: Deze wereld kan gedachten over God en godsdienst hebben omdat ze Gods openbaring heeft gehad. Maar deze wereld kan geen goede gedachte zich vormen over de verhouding van God en mensch en over de taak van den mensch en zijn toekomst, zoolang ze het evangelie van Jezus Christus en het Woord Gods veracht. Ze heeft slechts de armoedige overblijfselen van de oorspronkelijke openbaring en ze kan slechts „in ongerechtigheid ten onder houden“ wat God zelf in den staat der rechtvaardigheid aan de eerste menschen mededeelde.

Met het oog daarop heeft de christen en de gansche christelijke kerk dan ook een zeer ernstige roeping. De christen die leeft bij het Woord Gods, moet het evangelie van Gods genade bekend maken niet het minst onder de volken, die de leeringen van Boeddha of Mohammed volgen. Want de christelijke kerk staat alleen in de wereld met de prediking van den middelaar Gods en der menschen, den mensch Jezus Christus. Er is bij de godsdiensten van het Oosten wel een zoeken en tasten naar redding en verlossing, maar er is toch bij al de volken die leven buiten het licht van Gods bijzondere openbaring niet een kennis van den Zaligmaker van zondaren. Er is bij hen die leven bij allerlei geheimzinnige plechtigheden en afgodische handelingen niet een blijde jubelkreet als bij degenen die toegebracht werden tot de kerk des Heeren: Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus. (Rom. 5:1).

Zoo staat de gemeente van Christus met haar belijdenis van het middelaarschap van Christus alleen in de wereld, in een afgezonderde positie. En met deze belijdenis moet de kerk de wereld ook doortrekken. Zoolang aan afkeerige Joden als aan fanatieke Mohammedanen moet de prediking gebracht worden: Geloof in den Heere Jezus als den van God gegeven Middelaar. Alleen door in het geloof te komen tot den Christus der Schriften zal er redding zijn voor een volk dat in ongelooft gevangen is. Alleen door te vluchten tot Jezus Christus zal er voor dengene, die gebonden is door een eigenwillig Jodendom of een fanatiek Mohammedanisme, levensredding bestaan.

Het is er dus ver vandaan, dat een christen met vrijmoedigheid naar den eeredienst der Soeff's zou kunnen gaan om daar deel te nemen aan een universeele aanbidding. Integendeel, hij moet zoo haastig mogelijk al degenen, die in de strikken van het ongelooft gevangen zijn, roepen tot geloof en bekeering.

D.

H. M.

UIT DE SCHRIFT

Gods limitatie.

Och, Heere! ik ben geen man wel ter tale... want ik ben zwaar van mond, en zwaar van tong. Exodus 4:10.

Wij zijn allemaal geboorneerde menschen.

Wij hebben onze grenzen.

De grenzen van ons weten, en van ons kunnen, en van ons durven, en van ons gelooven, en van ons vertrouwen, en van onze liefde, en van onze hoop.

Die grenzen hebben we zelf niet getrokken.

God heeft die limitaten gesteld, door Zijn limitatie, Zijn begrenzing van onze persoonlijkheid.

Die grenzen liggen niet open en bloot; ze zijn niet gemarkeerd met prikkeldraad. Gods onzichtbare hand heeft ze getrokken, en Hij weet precies waar ze liggen. Hij alleen. Daarom roept Hij Zijn kinderen nooit buiten de grenzen van wat voor hen, door genade, en met Zijn hulp en kracht, mogelijk is. Dat is nu het groote verschil tusschen goddelijke en menselijke roeping. Menschen kunnen ons een taak opleggen, die te zwaar is voor onze schouders. Men kan ons wel alles maken, maar we kunnen niet alles zijn. Het gaat soms boven onze kracht. Men dringt ons dan over onze eigen grenzen heen. En dat wrekt zich. Zoo komt het vóór, als menschen u wat opleggen, dat zij ten onrechte zeggen: dat kunt gij best volbrengen! zij verleggen dan uw grenzen naar buiten. Maar evenzeer komt het dan vóór dat gij zegt: ik kan dat onmogelijk doen; daar zijn mijn krachten en gaven ontoereikend toe. Gij zijt dan te goeder trouw, het kan zelfs zijn dat gij gelijk hebt; doch het kan ook wezen, dat uw overgrote bescheidenheid u parten speelt, en ge uw grenzen naar binnen hebt verlegd, terwijl ze veel verder strekken.

Maar als de Heere zelf ons roept tot een taak, dan baat de wet der zelflimitatie niet; want de Heere weet wel waar de grenzen van ons vermogen liggen; de taak die Hij ons oplegt, blijft daar altijd binnen, ook al meenen wij van niet.

Zie het aan Mozes. De Heere geeft hem de groote opdracht om Zijn volk te bevrijden, het uit te leiden uit Egypte. Veel werd daartoe van Mozes gevraagd; hij moest naar Farao gaan en dezen bevelen Gods volk te laten trekken. Hij moest dat volk onderwijzen, het gewillig maken en organiseren tot den uittocht. Hij kreeg opdracht na opdracht. Maar ze lagen allen binnen de grenzen van zijn kunnen en kennen, mits hij zijn kracht zou zoeken bij zijn God. Want toen de Heere God dien sterken geest van Mozes als een instrument bereid had, toen had Hij op geheel deze taak gerekend. De gaven daarvoor benodigd had Hij in Mozes' persoonlijkheid ingelegd; daartoe was ook dienstbaar geweest dat Mozes onderwezen was in alle wijsheid der Egyptenaren en aan het hof van Farao was grootgebracht. De ruwe steen was geslepen tot een juweel. De Heere wist alles wat in Mozes zat, en wat er dus uitkomen kon voor het groote werk, dat hem werd toevertrouwd.

De Heere kende Mozes' limitatie door en door. Maar Mozes zelf zag de limitaties anders. Zijn grenzen krompen hoe langer hoe meer in, terwijl God met hem sprak. Heere, wie ben ik, dat ik tot Farao zou gaan en dat ik de kinderen Israëls uit Egypteland zou voeren?

Dat was zijn eerste limitiet. Toen de tweede: wat moet ik zeggen tot de kinderen mijns volks? Toen de derde: zij zullen mij niet gelooven, noch mijn stem hooren. Toen de vierde: och, Heere, ik ben geen man wel ter tale, noch van gisteren, noch van eergisteren, noch van toen af toen Gij met uw knecht gesproken hebt, want ik ben zwaar van mond en zwaar van tong. Och, Heere, laat er dus een ander door U gezonden worden! Dit alles scheen bescheidenheid, en gepast gevoel van geringheid. Maar het was tenslotte onwil om de limitaties Gods te erkennen. En dat is geen kleinigheid, want dat raakt de eer van den Rijksvorst, die gesteld is over het koninkrijk. Daarom vertoornde God zeer op Mozes. De Heere rukte diens eigen geplaatste grenspalen uit, waarbij zijn kunnen, zijn denken en spreken en leiding-kunnen-geven ophield, en dreef hem verderop, naar de limitieten die zijn God gesteld had. Tot zoover zou hij kunnen gaan en moeten gaan. Neen, de Heere vroeg niet het onmogelijke van hem. Maar daarom juist duldte hij niet dat Mozes de limitatie aangeeft, van wat hij alzo doen en spreken en niet doen en niet spreken kan.

Die grenzen stelt God, die de koninkrijken afmeet, en ook de maat bepaalt voor wat ieder Zijner kinderen en mede-arbeiders zal kunnen.

En wat komt het dan menigmaal anders uit dan zij verwachten!

Want die zware mond en die zware tong van Mozes, welke hij zijn zwakte achtte, nu, die is juist zijn kracht gebleken, toen zijn God die aan-ranste met het vuur van Zijn Geest.

Wat geeft dit een vastheid en troost; ook voor allen die tot zooveel geringer taak geroepen worden dan die van Mozes, en wier krachten en talenten dus kleiner kunnen zijn; maar dit geeft hun geen recht die krachten en gaven ondankbaar te verkleinen, en voor zichzelf de limitieten te stellen, die God bij hen niet overschrijden kan. Hier schuilt een zonde, die veel werk bederft in de kerk en in het koninkrijk Gods. Geroepen, die te klein van zichzelf denken, omdat ze te klein van hun God denken. Wie werkelijk geroepen is van Godswege en zijn dat niet al Zijn kinderen, hetzij in of buiten een speciaal ambt? en zich voor die roeping gesteld weten, die doen zonde, als ze veronderstellen, dat God zich bij hen vergist in de grenzen, en van hen meer vraagt dan ze vermogen. Ik spreek niet van degenen die zichzelf in hoogmoed overschatten en groote gedachten hebben van den afstand, die er bij hen is tusschen grens en grens in het vermeende ruime rijkgebied van hun geest, en daarom verontwaardigd zijn dat anderen daar geen oog voor schijnen te hebben. Neen, het gaat hier over de opechten, die in ootmoed gering van zichzelf denken, maar zich moeten laten corrigeren door de roeping van hun God, die altijd op het gebed, en in de geloofsgemeenschap met Christus, kracht naar kruis, maar ook kracht naar taak geeft.

En als we dan, als Mozes, heengaan tot onze roeping, zij het al met een bevend hart, dan zal het wel aan den dag komen, dat God zich niet vergist met Zijn limitatie, en dat Hij precies weet, hoe geboorneerd zijn kinderen zijn. Dan kunnen ze dikwijls veel meer dan ze ooit vermoed hadden. De kleine kaarsen geven veel licht. En de kleine krachten doen groote dingen, omdat Christus' kracht in zwakte wordt volbracht.

F. C. M.

MEDEDEELING.

Enkele toegezegde stukjes (ook een ingezonden) wachten reeds enige weken. Dit komt van herhaalde bezetting van mijn voor „De Reformatie“ bestemde werkdag door anderen arbeid.

Volgende week hoop ik den gewonen dag weer vrij te hebben.

Dan hoop ik alles af te doen wat achterstallig was.

K. S.

KERKELUK LEVEN

Een alarmkreet. (II.)

We merken nog op, dat ook prof. Waterink zelf in zijn beschouwingen meer dan eens de gedachte, dat zo met de belijdenis te verbinden zouden zijn, heeft gevoeld, onder gelijktijdige openlijke erkenning, dat ze toch wel niet tot den inhoud der eigenlijk gezegde dogmatische inzichten der vaders van de confessie te rekenen zouden zijn. We kiezen enkele voorbeelden.

In zijn 2en druk van „De oorsprong en het wezen van de ziel“ zegt prof. Waterink, dat het cretanisme (volgens hetwelk God de ziel van iederen mensch afzonderlijk schept) in den vorm, waarin het tot dusver veelal werd voorgedragen, met het oog op onderscheiden feiten toch onhoudbaar is“ (5). Een van beide nu: hij meent, dat al wat de belijdenis aan anthropologische uitspraken geeft, geheel en al omgaat buiten de kwestie van het cretanisme, of — hij maakt in dezen zich los van de dogmatische inzichten van haar vaders. Wat ook anderen doen. We vinden 't heelmaal niet erg. We vragen slechts naar beteekenis en waardij van zijn alarmkreet.

Op bl. 10 heet het: „Ja, ik ben een lichaam“. Dat ondergeteekende het niet gelooft, doet niet ter zake. Guido de Brès geloofde het óók niet. En dat doet wel ter zake ditmaal.

Op bl. 35 heet het: dat niet alleen Calvijn, maar ook Ursinus, twee vaders dus van belijdenisschriften, aan het cretanisme de voorkeur gaven, of overtuigd cretanisten waren. Maar ook nu bevestigd het stelsel prof. Waterink niet. En dit „onvoorwaardelijk“ (114) verzet tegen het cretanisme staat bij den schrijver werkelijk niet los van de manier, waarop hij de belijdenis „leest“ en „verklaart“. Op bl. 68 heet het, dat het cretanisme in zijn exclusieven vorm geen verklaring vinden kan voor de „psychische saamhangigheid“, die er volgens prof. Waterink moet bestaan tusschen de menschen, overeenkomstig de Schrift en de gereformeerde dogmatiek.

Het zij zoo, — we laten hier deze kwestie onbesproken. Verder gaand, vraagt nu de schrijver:

„Zoo rust dan Christus' verdienste op de verwantschap met ons. Maar indien de zielen niet aan elkaar verwant zijn, waarom moest dan Christus ook lijden naar de ziel?“

Of:

„Het was noodig, dat de menselijke natuur voor de zonde betaalde. Daarom moest Christus in de menselijke natuur lijden.“

De menselijke natuur houdt, volgens schrijver, lichaam en ziel beide in; en als hij dan in artikel 18 van onze belijdenis leest, dat Christus niet alleen de menselijke natuur voor wat het lichaam betreft heeft aangenomen, doch ook een ware menschenziel, opdat hij een waar mensch zou zijn; en als de confessie dan vervolgt dat Hij beide (lichaam en ziel) moest aannemen omdat ook beide verloren waren door de zonde, — dan denkt prof. Waterink daarbij, blijkens het bovenstaande, deels andere dingen dan Guido de Brès, de opsteller onzer belijdenis. Hij construeert anders. Anders ook dan Ursinus, vader van den catechismus, die over het ontstaan der ziel heel anders denkt (ed. Bremen, 1823, 53), en ook over Christus' noodzaak van lijden naar de ziel (309).

Trouwens, op welk punt van zijn proeve van anthropologie verschilt prof. Waterink eigenlijk niet van de opstellers der confessie? De dogmatiek van vroeger leerde de ondeelbaarheid der ziel; prof. Waterink (140) oordeelt, dat met de ondeelbaarheid der ziel in den ouden vorm niet best te werken valt.

Op bl. 159 verklaart prof. Waterink (terwijl hij, 't is de tweede druk, zich reeds verweert tegen de bedenkingen van apollinarisme, die tegen hem ingebracht zijn):

„dat Christus een menselijk pneuma (geest, K. S.) had, wordt nergens in de Schrift gezegd, en ook nooit verondersteld.“

Nu spreekt de confessie, b.v. in art. 19, duidelijk van den menscheijken Geest (hoofdletter bij Müller) van Christus. Hoe leest prof. Waterink nu de confessie? Zeker niet op de manier van Guido de Brès! Want als die tegen de Wederdoopers van leer trekt, o.m. wijl zij „dese vervloekte Ketterye van den Apollinaren gheleert“ hebben (168a), dan merkt hij (Wortel, Oorsprong, ende Fundament, etc., vertaling Amsterdam, 1589) op (164b):

Maer men moet wel ernstich secht-nemen, dat den naem van Gheest in den persoon Christi, op twee manieren te verstaen is. In den eersten verstaet men daer door (nae het ghemeyn spreken der heyligher Schrift) de menscheijke Ziele, die in des Menschen lichaem woont, ende door welcke het Lichaem zijn natuerlijk leven heeft. Ende dese Ziele ofte natuerlijken Gheest des Menschen heeft in het Lichaem Christi gheweest, midts dat hy een soo waerachtich Mensch was, als hy een waerachtich Godt is. Maer vele van den Wederdooperen versaken opentlijk „dat Christus eenen Menschelijken gheest gehadt heeft, ende als wy daer van spreken, so spotten sy met ons“.....

Onnoodig te herinneren, dat de Brès hier geest en ziel vrijwel gelijk neemt: